

Rezerwat przyrody

Stawy Raszyńskie

Mazowieckie rezerваты przyrody

Pierwsze działania mające na celu tworzenie rezerwatów przyrody w województwie mazowieckim podejmowano już w latach 30. XX wieku, kiedy powołano rezerwat Las Wawerski obejmujący m.in. teren dzisiejszego rezerwatu im. Króla Jana Sobieskiego. Po wojnie, w 1952 roku, w Nadleśnictwie Mińsk powstał rezerwat Jedlina z cennym stanowiskiem jodły pospolitej. W tym samym roku na terenie Nadleśnictwa Drewnica tą formą ochrony objęto fragment lasu mieszanego (rezerwat Dębina), a w samej Warszawie ustanowiono rezerwat im. Króla Jana Sobieskiego w dzisiejszym kształcie. Obecnie Mazowsze ze 189 rezerwatami przyrody o łącznej powierzchni blisko 19 000 ha jest rekordzistą w Polsce. Rezerваты są tworzone w celu zachowania najcenniejszych, mało zmienionych działalnością człowieka, zróżnicowanych ekosystemów. Najwięcej z nich w naszym regionie obejmuje obszary leśne, takie jak bory, łęgi, olsy i grądy. Inne chronią fragmenty nieuregulowanych koryt rzecznych, torfowiska (niskie, przejściowe, wysokie), utwory geologiczne, zbiorniki wodne, w tym m.in. jeziora, takie jak Szczawińskie, Czerniakowskie czy Drzezno, ale również ekosystemy półnaturalne – łąki, murawy, pastwiska. Rezerваты są także tworzone w celu ochrony stanowisk rzadkich gatunków fauny i flory, np. wiciokrzewu pomorskiego w rezerwacie Biele Chojnowskie, żółwia błotnego w rezerwacie Borowiec, ptaków siewkowych m.in. w 13 „wiślanych” rezerwatach.

Największym rezerwatem na Mazowszu jest położony w Warszawie Las Kabacki im. Stefana Starzyńskiego (ponad 903 ha powierzchni), chroniący rozległy kompleks leśny. Najmniejszym – Sadkowiec, który został utworzony na części malowniczego wąwozu o powierzchni 0,9 ha, w gminie Solec nad Wisłą. Ochronie podlega tu unikatowe na Mazowszu stanowisko roślinności stepowej tzw. stepu kwietnego, z takimi gatunkami, jak len złocisty, aster gawędka, dzwonek syberyjski, zawilec wielkokwiatowy, wisienka stepowa.

Więcej informacji na temat mazowieckich rezerwatów przyrody można znaleźć w serwisie internetowym Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie <http://warszawa.rdos.gov.pl/rezerваты-przyrody>

Stawy Raszyńskie

Na terenie województwa mazowieckiego jest tylko 5 rezerwatów, które chronią przyrodę związaną z funkcjonowaniem stawów rybnych. Jednym z nich jest rezerwat Stawy Raszyńskie położony w bezpośrednim sąsiedztwie Warszawy. W jego obrębie znajduje się 11 stawów. Pomimo bliskości stolicy rezerwat regularnie zasiedla około 100 gatunków ptaków lęgowych, a podczas migracji pojawia się kolejnych 50. Na uwagę zasługuje występowanie 4 lęgowych gatunków perkozów: dwuczubego, rdzawoszyjnego, perkozka i zausznika, dużej kolonii mewy śmieszki (tuż przy ruchliwej Alei Krakowskiej na Stawie Puchalskim) oraz kolonii lęgowej czapli siwej i kormorana czarnego na zadrzewionej wyspie na Stawie Falenckim. Stawy są atrakcyjnym miejscem do żerowania także w czasie, gdy woda jest z nich okresowo spuszczana. W okresie przelotów

Zimorodek

na odsłoniętych dnach stawowych posilają się ptaki siewkowe, np. brodzie piskliwe, samotne i krwawodziobe oraz kwokacze. Wprawni obserwatorzy regularnie odwiedzający stawy mają szansę odnotować obecność szeregu rzadkich gatunków ptaków, jak np. rybołowa, bielika, błotniaka stawowego, mewy czarnogłowej, rycyka, remiza, zimorodka czy też dzięcioła białoszyjnego.

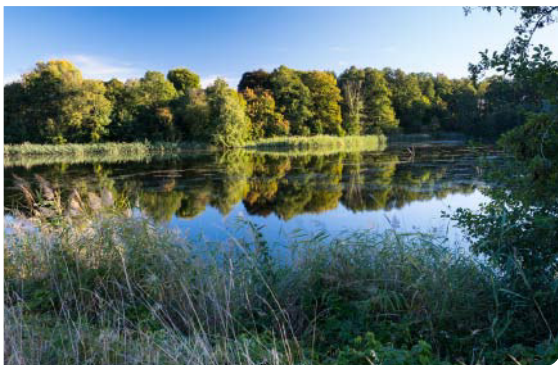
Ekosystemy wodno-błotne rezerwatu stwarzają dogodne warunki do rozwoju bezkręgowców. Warto odnotowania są ważki (około 20 gatunków). Na liściach trzciny pospolitej możemy obserwować pałatkę pospolitą, tężnicę wytworną, a nad rowami melioracyjnymi oraz w pasie szuwarów nad małymi

Ważka żagnica sina

stawami łatkę dziewczęczą, świteziankę błyszczącą i pióronoga zwykłego. Rzadziej widuje się żagnicę jesienną, oczobarwnicę mniejszą i ważkę czteroplamą.

Interesująca jest również szata roślinna rezerwatu. Występują tu gatunki, których obecność jest nierozwalnie związana z wodą, tj. rośliny wynurzone (np. pałka szerokolistna), rośliny o liściach pływających (np. rzęsa drobna) lub zanurzonych (np. rdestnica grzebieniasta). W bezpośrednim sąsiedztwie stawów uwagę zwracają szuwały z trzcina pospolitą, kosaćcem żółtym i mozgą trzcinową (gatunek trawy). Nieco dalej są wilgotne łąki z licznie rosną-

Staw Parkowy Dolny

cą kniecią błotną (kaczeńcem), skrzypem błotnym, sitowiem leśnym, firletką poszarpaną, ostrożeniem błotnym i warzywnym, wiązówką błotną. Dużą rzadkością jest storczyk plamisty.

Pomiędzy stawami i na wysepkach znajdują się olsy i łągi. Rosną w nich olsze czarne z owocami w kształcie małych szyszeczek, okazałe jesiony wyniosłe oraz wiązy polne. Liczne są także klony pospolite, topole białe, dęby szypułkowe, jarzęby pospolite (jarzębiny) i lipy drobnolistne. Cenna jest aleja jesionowa rosnąca wzdłuż alei Hrabskiej, złożona z okazałych 150-letnich jesionów o obwodzie pni przekraczającym 2,5 m.

Rezerwat przyrody Stawy Raszyńskie, oprócz wysokich walorów przyrodniczych, ma również wartość

Głaz upamiętniająca bitwę pod Raszyńem

historyczną. W 1809 roku odbyła się tu słynna bitwa pod Raszynem, w trakcie której dowodzeni przez ks. Józefa Poniatowskiego Polacy skutecznie odpierali ataki kilkakrotnie silniejszej armii austriackiej. W czasie II wojny światowej okupujący Polskę hitlerowcy rozstrzelali w tej okolicy około 100 więźniów z Pawiaka i mieszkańców pobliskich miejscowości. Pomnik męczeństwa Polaków oraz głaz upamiętniający miejsce historycznej bitwy znajdują się w granicach rezerwatu.

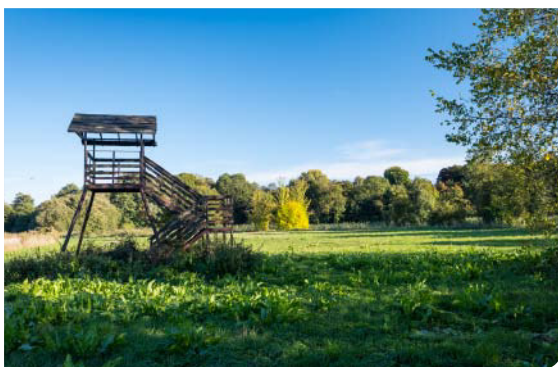

Trzciniak

Od początku istnienia majątku w Falentach (XVII wiek) teren dzisiejszego rezerwatu znajdował się we władaniu prywatnych właścicieli. Pierwsze stawy zostały utworzone w 1784 roku, zaś hodowlę ryb na większą skalę rozpoczął około 1839 roku ówczesny właściciel – Jan Spiski. To od jego nazwiska pochodzi nazwa jednego ze stawów. Po II wojnie światowej teren ten stał się własnością Skarbu Państwa – znajdował się tu ośrodek szkoleniowy Najwyższej Izby Kontroli, Rady Państwa, a następnie szkoła rolnicza. Na gruntach rolnych powstał PGR Wilanów, a stawy stały się częścią Ośrodka Szkolenia Rolniczego Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Warszawie. 1 lipca 1964 roku pałac, gospodarstwo rolne oraz stawy zostały przekazane Instytutowi Melioracji i Użytków Zielonych (IMUZ), który od 2010 roku funkcjonuje jako Instytut Technologiczno-Przyrodniczy w Falentach.

Dzisiejsze bogactwo przyrodnicze rezerwatu jest przykładem na to, że gospodarka człowieka może mieć pozytywny wpływ na przyrodę. Utrzymanie stawów hodowlanych wiąże się z regularnym spuszczeniem wody i ponownym napełnianiem zbiorników, wapnowaniem, zachowaniem otwartego lustra wody, wykaszaniem grobli. Ekstensywne użytkowanie tego terenu przyczynia się do stworzenia dogodnych warunków życia wielu gatunkom roślin i zwierząt. Dzięki licznym stawom o zróżnicowanej powierzchni, z charakterystycznymi zbiorowiskami szuwarowymi oraz kępami malowniczych drzew, rezerwat przyrody Stawy Raszyńskie jest dziś jednym z najlepszych miejsc do obserwacji ptaków wodno-błotnych w okolicach Warszawy.

Wyznaczony jest tu szlak pieszy, którego elementem są trzy wieże widokowe znajdujące się przy stawach: Falenckim, Raszyńskim i Parkowym Górnym. Będąc w okolicy, warto także odwiedzić zespół pałacowo-parkowy graniczący z rezerwatem od południowego wschodu. Niewątpliwą atrakcją tego miejsca jest piękny park z pomnikowymi drzewami oraz wczesnobarokowy pałac, który został wybudowany w 1620 roku przez Zygmunta Opackiego, a następ-

Wieża obserwacyjna przy szlaku pieszym

nie przeprojektowany w XVIII wieku przez znanego architekta Bogumiła Zuga, zaś w XIX wieku przez Franciszka Marię Lanciego.

Ochrona rezerwatów obejmujących stawy jest trudnym zadaniem, wymagającym zrozumienia przez gospodarza zasad ochrony przyrody. Zarówno zbyt intensywne, jak i zbyt ekstensywne prowadzenie prac w konsekwencji prowadzi do utraty bioróżnorodności. Gospodarowanie w zgodzie z zasadami zrównoważonego rozwoju daje szansę na właściwe utrzymanie celu ochrony rezerwatu.

W kwietniu 2018 roku zostały ustanowione zadania ochronne umożliwiające kontynuację ekstensywnej gospodarki rybackiej uwzględniającej potrzeby wynikające z ochrony przyrody Stawów Raszyńskich. Zadania ochronne sporządzono na pięć lat, w formie zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie, które szczegółowo określa, w jaki sposób i w jakim zakresie możliwe jest prowadzenie działalności gospodarczej polegającej na hodowli ryb. Zarządzenie dopuszcza karmienie ryb, wykaszanie części szuwarów, coroczne spuszczenie wody ze stawów i ich ponowne napełnianie (w od-

Widok na jeden z 11 stawów rezerwatu

powiednich okresach roku), jak również zarybianie (wyłącznie rodzimymi gatunkami), remonty. W ramach działań ochronnych zaplanowano również regularne sprzątanie obszaru rezerwatu, ustawienie koszy na śmieci, remont i konserwację wież widokowych służących obserwacji ptaków na stawach oraz przeprowadzanie odłowów sanitarnych ryb w celu określenia ich kondycji i stanu zdrowia.

Ważne jest, aby osoby odwiedzające rezerwat pamiętały o ochronie jego mieszkańców – przede wszystkim w okresie wysiadywania jaj i wychowu piskląt przez ptaki. Szczególnie istotne jest przy tym, aby nie schodzić ze ścieżek, bowiem niewinna na pozór przechadzka nad brzegiem stawu podrywa

Kormoran czarny

w powietrze setki ptaków i płoszy ptaki żerujące z potomstwem na przybrzeżnych murawach. Warto też pamiętać, że ustawowo zabronione jest wprowadzanie na teren rezerwatu psów – nawet na smyczy.

Wydawca:

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie

e-mail: warszawa@rdos.gov.pl

www.warszawa.rdos.gov.pl

Teksty:

Sławomir Bełko, Marcin Kalbarczyk

Korekta merytoryczna:

Adam Dmoch, Marcin Kalbarczyk, Arkadiusz Zakrzewski

Koordinacja projektu:

Agata Antonowicz

Fotografie:

Łukasz Olszewski, Marcin Kalbarczyk

Projekt i skład:

Łukasz Olszewski

Wojewódzki Fundusz
Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej
w Warszawie

Publikacja dofinansowana przez Wojewódzki Fundusz

Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie

www.wfosigw.pl

ISBN 978-83-64923-19-7

Rezerваты przyrody w Warszawie

Jednym z elementów wyróżniających Warszawę spośród innych dużych miast Europy i świata jest bogactwo przyrodnicze, znajdujące odbicie m.in. w rekordowej liczbie rezerwatów przyrody. W granicach stolicy ustanowiono 12 rezerwatów przyrody, w obrębie których ochronie podlega powierzchnia około 1747 ha: Bagno Jacka (najmniejszy – 19,45 ha), Jezioro Czerniakowskie, Kawęczyn, Las Bieleński, Las Natoliński, Las Kabacki im. Stefana Starzyńskiego (największy – 903 ha), im. Króla Jana Sobieskiego, Ławice Kiełpińskie, Morysin, Olszynka Grochowska, Skarpa Ursynowska i Wyspy Zawadowskie. Tuż za granicami Warszawy znajdują się także takie rezerваты, jak Kalinowa Łąka, Łosiowe Błota czy Stawy Raszyńskie.

Ochrona stołecznych rezerwatów niesie ze sobą wiele wyzwań. Położenie w granicach dużego miasta stwarza coraz więcej zagrożeń, których eliminacja niejednokrotnie jest trudna do realizacji i często wymaga kompromisów pomiędzy oczekiwaniami społecznymi a ochroną przyrody sensu stricto. Postępująca zabudowa terenów wokół rezerwatów, coraz większa presja mieszkańców szukających wytchnienia od miejskiego zgiełku, zanieczyszczenie środowiska oraz niekorzystne zmiany stosunków wodnych spowodowane rozwojem miasta, to tylko niektóre z nich. Jednym z istotnych elementów ochrony tych najcenniejszych fragmentów środowiska jest świadomość walorów przyrodniczych i ograniczeń wynikających z konieczności ich ochrony przez korzystających z tych terenów. Pamiętajmy o tym, że rezerваты przyrody są obok parków narodowych najwyższą formą ochrony przyrody. Przed wejściem na ich teren upewnijmy się, czy zostały udostępnione i w jakich miejscach można się po nich poruszać. Uszanujmy ich mieszkańców. Dzięki temu będziemy mogli cieszyć się unikalną przyrodą znajdującą się na wyciągnięcie ręki, mając swój osobisty wkład w jej ochronę.

Rezerwat przyrody

Stawy Raszyńskie

Data utworzenia: 1 marca 1978 r.

Powierzchnia rezerwatu: 155,1 ha

Powierzchnia otuliny rezerwatu: 186,7 ha

Cel ochrony: zachowanie cennego biotopu lęgowego wielu rzadkich gatunków ptaków oraz żerowisk i miejsc odpoczynku ptaków przelotnych

Charakterystyczne zbiorowiska roślinne: wilgotne łąki, szuwary, łąg jesionowo-olszowy

Wybrane gatunki roślin: kosaciec żółty, pałka wąskolistna, pałka szerokolistna, trzcina pospolita, olsza czarna

Wybrane gatunki zwierząt: gęś gęgawa, perkoz dwuczuby, łabędź niemy, czapla siwa, łyska, trzciniak, kormoran czarny, głowienka, śmieszka, krzyżówka, czapla siwa, zimorodek, błotniak stawowy, wydra, bóbr, sarna

Forma udostępnienia: ruch pieszy po wyznaczonym szlaku

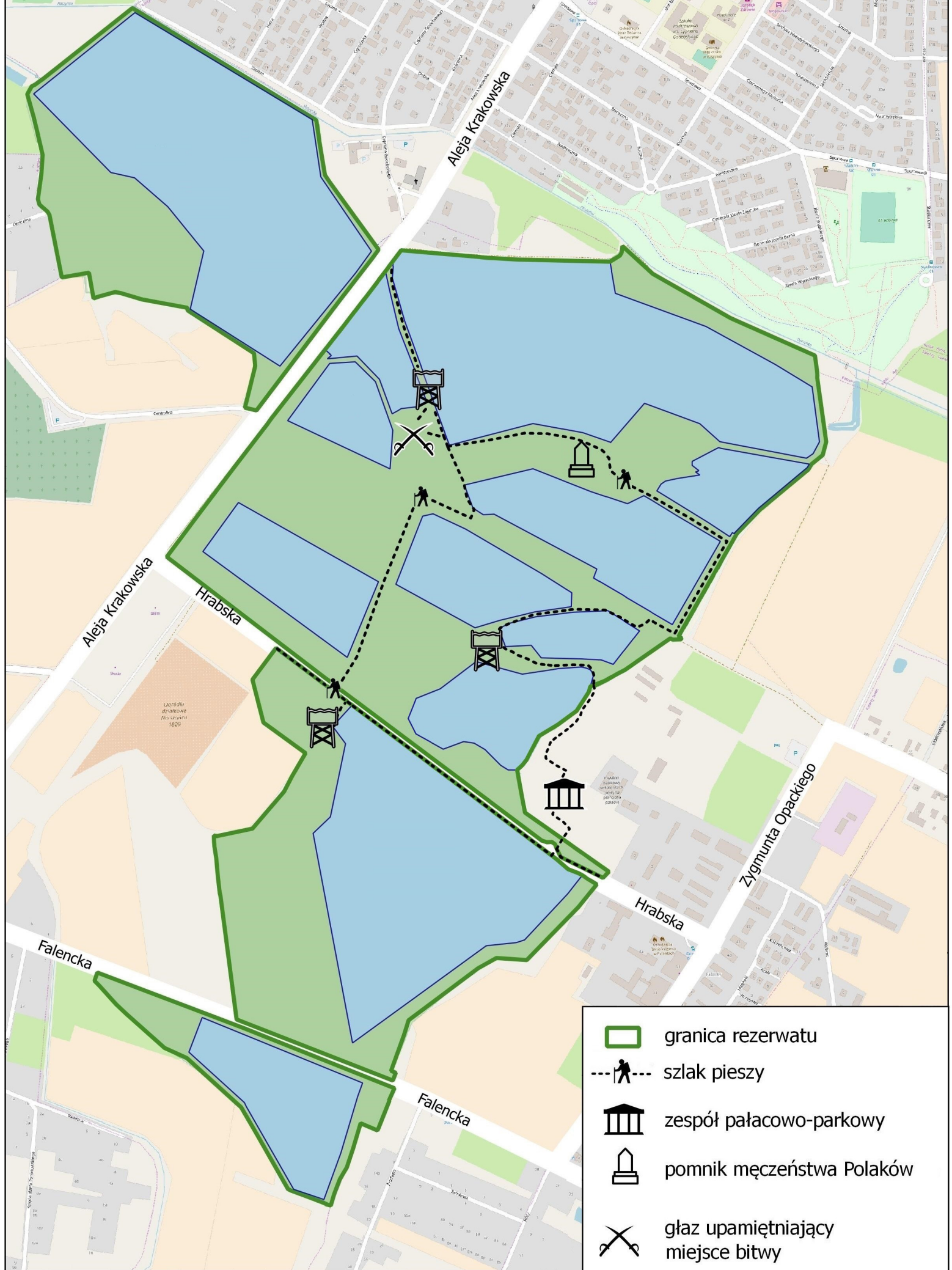
Zarządzający: Instytut Technologiczno-Przyrodniczy w Falentach

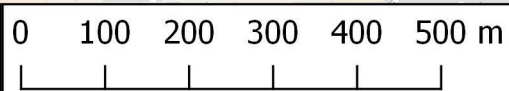
Wojewódzki Fundusz
Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej
w Warszawie

Publikacja dofinansowana przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej w Warszawie, www.wfosigw.pl

ISBN 978-83-64923-19-7

Dane kartograficzne:
OpenStreetMap

- granica rezerwatu
- szlak pieszy
- zespół pałacowo-parkowy
- pomnik męczeństwa Polaków
- głąz upamiętniający
miejsce bitwy
- wieża widokowa